

Joanna Śliwińska
Genowefa Surniak

Państwowe Pomaturalne Studium
Kształcenia Animatorów Kultury i Bibliotekarzy (SKiBA)
we Wrocławiu

Ludzie jak perły... Z historii Polskiego Towarzystwa Biblioterapeutycznego

Historia Polskiego Towarzystwa Biblioterapeutycznego nierozzerwalnie łączy się z miejscem jego powstania – Państwowym Pomaturalnym Studium Kształcenia Animatorów Kultury i Bibliotekarzy (SKiBA) we Wrocławiu. Na Wydziale Bibliotekarskim, wówczas jeszcze Państwowego Studium Kulturalno-Oświatowego i Bibliotekarskiego, w roku 1985 z inicjatywy dyrektorki Studium, mgr **Janiny Szumigraj**, uruchomiono pierwsze w Polsce, trwające do dzisiaj, systematyczne kształcenie bibliotekarzy ze specjalizacją biblioterapeutyczną. Z okazji dziesięciolecia specjalizacji 18 kwietnia 1997 roku Studium zorganizowało konferencję „Biblioterapeuta w poszukiwaniu tożsamości zawodowej”¹, w której wzięli udział przedstawiciele wszystkich środowisk i instytucji zainteresowanych biblioterapią w Polsce. Owocem konferencji stała się również inicjatywa Rafała Cwińskiego – absolwenta pierwszego rocznika specjalizacji biblioterapeutycznej – powołania we Wrocławiu Polskiego Towarzystwa Biblioterapeutycznego. Spotkała się ona z przychylnością i wsparciem **Krystyny Hrycyk**, od 1987 roku dyrektorki Studium.

W listopadzie 1997 roku Polskie Towarzystwo Biblioterapeutyczne z siedzibą w PPSKAKiB we Wrocławiu przy ul. Niemcewicza 4 rozpoczęło swoją trwającą do dzisiaj działalność.

¹ Plonem konferencji była książka pod tym samym tytułem: *Biblioterapeuta w poszukiwaniu tożsamości zawodowej*, Wrocław 1997.

W centrum zainteresowania Towarzystwa znalazły się działania na rzecz aktywizacji osób niepełnosprawnych w życiu społecznym i kulturalnym, wspieranie tworzenia bibliotek w placówkach służby zdrowia oraz popularyzacja biblioterapii w szerokim jej rozumieniu.

Od początku realizacją zadań Towarzystwa zajęli się ludzie o niezwyklej charyzmie, mądrości i pracowitości, a wśród nich:

- **Rafał Ćwikowski**, pomysłodawca Towarzystwa – absolwent biblioterapii w Studium i teologii na ATK w Warszawie. Obecnie jest nauczycielem w Ewangelickim Centrum Diakonii i Edukacji im. ks. Marcina Lutra we Wrocławiu. Działa na rzecz Ewangelickiej Luteranńskiej Parafii Opatrzności Bożej we Wrocławiu, prowadzi drużynę harcerską integracyjną „Delta”.
- **Małgorzata Siemieź**, pierwszy prezes Towarzystwa – również absolwentka biblioterapii w Studium, doktor nauk humanistycznych, obecnie adiunkt w Instytucie Kształcenia Ustawicznego Nauczycieli i Studiów Edukacyjnych w Dolnośląskiej Szkole Wyższej we Wrocławiu.
- **Irena Borecka**, prezes Towarzystwa w latach 2002–2008, doktor nauk humanistycznych z zakresu bibliologii, nauczyciel akademicki, prorektor Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Angelusa Silesiusa w Wałbrzychu, dyrektor Wojewódzkiego Ośrodka Metodycznego w Wałbrzychu, autorka wielu książek i publikacji naukowych, człowiek o niezwyklej aktywności i pracowitości. Poetka, zapalona turystka, zawsze służąca swoim doświadczeniem naukowym i życiowym licznym organizacjom społecznym, radom pedagogicznym i ludziom, na których potrzeby była otwarta. Wybitna biblioterapeutka, twórczyni programów autorskich, propagatorka idei biblioterapii w kraju i na świecie. Zmarła nagle 2 marca 2008 roku. Była... i zawsze będzie nam bliska².
- **Genowefa Surniak**, prezes Towarzystwa od 2008 roku – bibliotekoznawca, nauczyciel dyplomowany, zastępca dyrektora PPSKAKiB we Wrocławiu, ucząca biblioterapii w Studium od 1988 roku. Od wielu lat swoją wiedzę i doświadczeniem dzieli się również ze studentami studiów podyplomowych, z nauczycielami i bibliotekarzami. Jest autorką programów nauczania dla specjalizacji biblio- i arteterapeutycznej w Studium, a także autorką wielu artykułów w czasopismach fachowych oraz materiałach pokonferencyjnych.

W okresie swojego istnienia Towarzystwo nadało tytuł Honorowego Członka:

- **Wandzie Kozakiewicz**, niezwykle zasłużonej dla rozwoju polskiej biblioterapii. Była bibliotekarką, inicjatorką pierwszych bibliotek szpitalnych i wielką orędowniczką ich idei, współzałożycielką Sekcji Czytelnictwa Chorych i Niepełnosprawnych Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich, autorką wielu artykułów, współautorką poradnika (wraz z Bożeną Brzózka) *Biblioteka szpitalna dla pacjentów*

² Zob. wspomnienia o Niej i bibliografia Jej prac, „Biblioterapeuta” 2008, nr 2.

i autorką książki *Czytelnictwo chorych*. Współtworzyła specjalizację biblioterapeutyczną w Studium³.

- **Janinie Kościów**, również prekursorce biblioterapii w Polsce. Nazywana Damą opolskiego bibliotekarstwa, wychowała wiele pokoleń opolskich bibliotekarzy, pracując wiele lat w Państwowym Studium Kulturalno-Oświatowym i Bibliotekarskim w Opolu. Była członkiem Sekcji Czytelnictwa Chorych i Niepełnosprawnych SBP. Jest autorką ponad stu publikacji.

Naukowego wsparcia Towarzystwu udzielają:

- **prof. dr hab. Wita Szulc** – kierownik Zakładu Edukacji Zdrowotnej i Arteterapii Uniwersytetu Wrocławskiego, prezes Stowarzyszenia Arteterapeutów Polskich „KAJROS”.
- **prof. dr hab. Bronisława Woźniczka-Paruzel** – kierownik Zakładu Bibliotekoznawstwa, Czytelnictwa i Biblioterapii w Instytucie Informacji Naukowej i Bibliologii Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu.
- **dr Maria Molicka** – profesor Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Lesznie.

Towarzystwo od początku ma szczęście skupiać wspaniałych, aktywnych i twórczych ludzi, których misją jest dzielenie się swoją wiedzą i doświadczeniem.

Niezwykle aktywną działalność szkoleniową Towarzystwa rozpoczęła **dr Irena Borecka**. Przeprowadziła ogromną liczbę szkoleń i warsztatów w całej Polsce oraz wygłosiła kilkadziesiąt referatów na konferencjach naukowych. Hojnie dzieliła się swoją wiedzą ze wszystkimi, a sama o sobie mówiła, że jest „nauczycielem w drodze”.

Tę znakomitą pracę kontynuują kolejne „nauczycielki w drodze” **Genowefa Surniak** oraz **dr Lidia Ippoldt**. Obie Panie prowadzą warsztaty, szkolenia i kursy oraz uczestniczą w konferencjach w całej Polsce. Lidia Ippoldt jest wiceprezesem Towarzystwa.

Z wykształcenia bibliotekoznawca, doktorat obroniła z zakresu czytelnictwa i jego funkcji biblioterapeutycznej u dzieci przewlekle chorych. Obecnie jest adiunktem w Instytucie Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie⁴.

Kolejne perły w pracy Towarzystwa to ludzie działający w jego Kołach. Prowadzą oni zajęcia autorskie, oryginalne imprezy, interesujące spotkania i programy zarówno dla dzieci, jak i dla dorosłych. Działalność Kół cechuje bogactwo form i metod pracy oraz otwartość na potrzeby środowiska. Przykładem może być:

- Bardzo aktywna działalność Koła Poznańskiego, początkowo pod przewodnictwem **Aliny Wąsikowskiej-Trawińskiej**, a po jej śmierci – **Anny Sabińo**. Członkowie Koła prowadzą działania na terenie całej Wielkopolski – wymienić należy na przykład cykl zajęć dla osób z dysfunkcją umysłową w DPS w Strzałkowie, przeprowadzony

³ Wspomnienia o Wandzie Kozakiewicz w: „Biblioterapeuta” 2008, nr 2.

⁴ Więcej informacji w: „Biblioterapeuta” 2002, nr 4, i 2009, nr 4.

przez **Małgorzatę Grzelak** i **Jolanę Idzikowską**. Ważnym przedsięwzięciem okazał się projekt „Biblioterapia osób z niepełnosprawnością intelektualną «Bibliovital»” **Małgorzaty Grzelak**, który otrzymał I nagrodę w IV Ogólnopolskim Konkursie PFRON na najlepszy program samorządu terytorialnego szczebla gminy i powiatu „Równe szanse, równy dostęp”.

Od kilku lat na Poznańskich Targach Książki dla Dzieci i Młodzieży Koło Poznańskie PTB prowadzi zajęcia dla dzieci. Dotąd odbyły się: „W koziołkowej zagrodzie. Oswajanie strachu” (2009), „Strefa miau! Zajęcia z kotem w tle” (2010), „Książka inaczej” (2011). W ramach działalności Koła **Lila Doradzała-Kowalewska** zorganizowała seminarium biblioterapeutyczne „Między słowami” (Gniezno 2007).

- Ścisła współpraca Koła Wałbrzyskiego i jego przewodniczącej **Marii Widerowskiej** z Państwową Wyższą Szkołą Zawodową w Wałbrzychu oraz z Powiatową i Miejską Biblioteką „Pod Atlantami” – między innymi współorganizacja konferencji „Szanse i bariery – czyli o specjalnych potrzebach edukacyjnych” oraz wspólne z Zespołem Szkół Medycznych w Świdnicy organizowanie od 2004 roku konferencji naukowych poświęconych biblioterapii. Koło prowadziło też metodyczny gabinet biblioterapeutyczny.
- Czynny udział **Reginy Więclaw**, **Ewy Dobrzynieckiej**, **Teresy Misztal** i innych członków Koła Legnicko-Chojnowskiego w organizowaniu i prowadzeniu doskonalenia zawodowego nauczycieli edukacji wczesnoszkolnej, polonistów i bibliotekarzy.
- Bardzo wartościowe inicjatywy w działalności Koła Lubuskiego, kierowanego przez **Helenę Mużyłkowską** – na szczególną uwagę zasługuje podjęta przez **Klaudję Luizę Matuszek** inicjatywa popularyzowania wiedzy o autyzmie w ramach Roku Autyzmu.
- Działalność Koła z Gorzowa Wielkopolskiego, pod przewodnictwem **Krystyny Bieńkowskiej**, a zwłaszcza akcja „Biblioterapia na zamówienie różnych instytucji”. Krystynę Bieńkowską także można nazwać „nauczycielką w drodze”, przeprowadziła bowiem wiele szkoleń i kursów w Polsce.
- Aktywna współpraca **Joanny Walczak** i **Ewy Wilamowskiej**, prowadzących Koło Warszawskie, z Wojewódzką Biblioteką Pedagogiczną, Młodzieżowym Ośrodkiem Wychowawczym nr 2, Centrum Pomocy Psychologiczno-Pedagogicznej i szkołami podstawowymi w Warszawie.
- Liczne warsztaty i szkolenia biblioterapeutyczne przeprowadzone przez Koło Siedleckie pod kierunkiem przewodniczącej **Agnieszki Andrzejewskiej**.
- Strona internetowa nowo powstałego Koła w Nowym Sączu, którego przewodniczącą została **Jolanta Obrzut**.

Pełne opisanie w tym artykule aktywności i zaangażowania kół PTB jest niemożliwe. Zainteresowanych odsyłamy do „Biblioterapeuty”⁵. Wielokrotnie już przywoływany

⁵ „Biblioterapeuta” 2001, nr 1; 2002, nr 1; 2003, nr 1; 2004, nr 2; 2005, nr 1; 2006, nr 2; 2007, nr 4; 2008, nr 4; 2009, nr 4.

„Biblioterapeuta – Biuletyn Informacyjny Polskiego Towarzystwa Biblioterapeutycznego” od 1997 roku jest kwartalnikiem wydawanym przez Towarzystwo, początkowo pod redakcją absolwentki biblioterapii i bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Wrocławskiego **Agnieszki Chamery-Nowak**, a od czwartego numeru aż do dzisiaj pod redakcją **Krystyny Hrycyk** – dyrektorki Państwowego Pomaturalnego Studium Kształcenia Animatorów Kultury i Bibliotekarzy we Wrocławiu, organizatorki różnorodnej i szerokiej działalności animacyjnej i edukacyjnej Studium oraz inicjatorki wielu przedsięwzięć z zakresu animacji społeczno-kulturalnej. Pod Jej opieką „Biblioterapeuta” zyskał piękną szatę graficzną i rozrósł się do ponad dwudziestostroonowego periodydu, prenumerowanego przez instytucje i osoby prywatne z całej Polski. Przez kilka lat czasopismo otrzymywało dofinansowanie z Zarządu Miasta Wrocławia z inicjatywy ówczesnego członka Zarządu Sławomira Piechoty, obecnie posła na Sejm RP.

Na łamach kwartalnika publikowane są artykuły naukowe o szerokiej tematyce kulturalnej i literackiej, a także z zakresu biblioterapii, edukacji i wspierania osób z niepełnością. Z zasady w każdym numerze prezentowane są oryginalne scenariusze zajęć biblioterapeutycznych i programy biblioterapeutyczne. Drukowane są również recenzje książek, informacje o wydarzeniach, spotkaniach, konferencjach oraz sprawozdania z działalności Towarzystwa i jego Kół. „Biblioterapeuta” bywa też gościnnym miejscem dla twórczości literackiej i debiutów.

Na łamach „Biblioterapeuty” ukazały się teksty (w kolejności druku) między innymi prof. dr. hab. Jerzego Jastrzębskiego, dr Ireny Boreckiej, dr Perie J. Longo, dr Edyty Zierkiewicz, dr Lidii Ippoldt, dr Małgorzaty Czerwińskiej, prof. dr hab. Bronisławy Woźniczki-Paruzel, dr Bogusławy Lewandowskiej, dr Alicji Ungeheuer-Gołąb, dr Marii Molickiej, dr. Leona Krzemienieckiego, dr Angeli Bajorek, dr. Wiktora Czernianina, dr. Tomasza Kruszewskiego, **dr Wandy Matras, prof. Wolfganga Hassnera, dr Edyty Izabeli Rudolf, prof. dr Wiktora Tarantieja.**

Członkowie naszego Towarzystwa publikują prace z zakresu biblioterapii również w innych miejscach. Piszą książki i artykuły, przyczyniając się do rozwoju tej jeszcze młodej dziedziny nauki. Nie jest to bezpośrednia działalność naszego Towarzystwa, bez wątpienia chlubę przynosi nam to, że autorzy publikacji potwierdzają swoje członkostwo w PTB.

Towarzystwo prowadzi działalność wielokierunkową. Z jednej strony są to przedstawione uprzednio działania lokalne Kół, a z drugiej – działania regionalne czy ogólnopolskie. Na szczególną uwagę zasługuje aktywny udział członków Towarzystwa w różnych konferencjach, na przykład: „Książka bez barier” (Poznań–Stęszew 2000); „Rola biblioteki w edukacji czytelniczej i wychowaniu w rodzinie osób niepełnosprawnych” (Muszyna 2002); „Biblioteka, człowiek niepełnosprawny, środowisko lokalne” (Poznań 2003); „Biblioterapia bez barier” (Wrocław 2003); „Arteterapia w teorii i praktyce” (Wrocław 2005); „Słowo a człowiek – międzynarodowa konferencja poświęcona pamięci dr Ireny Boreckiej” (Tomaszów Lubelski 2008); „Niewidomi w świecie książek i bibliotek” (Jachranka 2009).

Jednym z ważnych zadań statutowych Towarzystwa jest edukacja w zakresie biblioterapii. Warto tu wymienić:

- Kurs z zakresu terapii dla bibliotekarzy szkolnych i publicznych, nauczycieli, wychowawców, pedagogów i osób zainteresowanych tematyką, zorganizowany we Wrocławiu w 1998 roku z inicjatywy ówczesnej prezes Małgorzaty Siemieź. Uczestniczyło w nim kilkadziesiąt osób z całej Polski.
- Wspólne prowadzenie kursów z zakresu biblioterapii na mocy podpisanego w 2000 roku porozumienia z Wojewódzkim Ośrodkiem Metodycznym w Gorzowie Wielkopolskim.
- Podpisanie w 2002 roku umowy z Wojewódzką Biblioteką Publiczną i Centrum Animacji Kultury w Poznaniu, powołującej Centrum Kształcenia Biblioterapeutycznego. Centrum prowadzi trzystopniowe kursy kończące się egzaminem praktycznym w postaci prezentacji autorskiego programu biblioterapeutycznego. Programy te są publikowane na stronie internetowej Biblioteki, a wybrane – także w „Biblioterapeucie”.
- Współpraca przy opracowaniu programów i prowadzenie zajęć dla dwusemestralnych podyplomowych studiów biblioterapii, uruchomionych w 2011 roku przez Instytut Psychologii Uniwersytetu Wrocławskiego.
- Współpraca przy opracowaniu i realizacji finansowanego z unijnych środków „Kapitał ludzki” projektu „Biblioterapia szansą rozwoju kwalifikacji zawodowych nauczycieli województwa lubuskiego” (2009).
- Dwie edycje kursu biblioterapii, zrealizowanego wspólnie z Instytutem Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie, obejmującego 60 godzin zajęć (2010, 2011).

W działalności każdej organizacji ważna jest współpraca z instytucjami czy innymi organizacjami oraz pozyskiwanie partnerów pomocnych w realizacji zadań statutowych.

W ciągu kilkunastoletniej działalności PTB sukcesywnie poszerzało krąg swoich współpracowników. Bez wątplenia najważniejszym naszym partnerem jest Państwowe Pomaturalne Studium Kształcenia Animatorów Kultury i Bibliotekarzy we Wrocławiu. Wielu członków Towarzystwa to nauczyciele Studium, często łączący działalność członkowską z aktywnością zawodową. Efektem ich pracy jest kilkadziesiąt niezwykle interesujących i nowatorskich praktycznych prac dyplomowych słuchaczy, powstałych szczególnie pod opieką **Elżbiety Grzebyk**, **Genowefy Surniak** i **Joanny Śliwińskiej**. Wybrane fragmenty prac są również prezentowane na łamach „Biblioterapeuty”.

Od dawna naszym partnerem jest także Powiatowa i Miejska Biblioteka Publiczna „Pod Atlantami” w Wałbrzychu. To tu funkcjonował – i mamy nadzieję, że niebawem wznowi swoją działalność – metodyczny gabinet biblioterapeutyczny Koła Wałbrzyskiego. Towarzystwo objęło patronat nad realizowanym od 2009 roku projektem „Zasłuchaj się w książce”, propagującym czytelnictwo wśród osób z dysfunkcją wzroku, oraz nad Porankami Poetyckimi w Bibliotece, których integralną część, Konkurs Jednego Wiersza, od 2009 roku nosi imię Ireny Boreckiej.

Od lat współpracujemy z Dolnośląską Biblioteką Publiczną we Wrocławiu, a szczególnie z **Jerzym Kumieją** – kierownikiem Działu Pracy z Dziećmi i Młodzieżą.

Współpraca z Wojewódzką Biblioteką Publiczną w Poznaniu to nie tylko prowadzenie kursów z zakresu biblioterapii. W latach 2008–2010 Polskie Towarzystwo Biblioterapeutyczne jako partner stowarzyszony uczestniczyło w Projekcie Partnerskim Grundtviga „Europejskie biblioteki jako centra edukacji dla dorosłych słuchaczy”. W ramach projektu A. Sabińo i G. Surniak opracowały program „Przewietrz swoje życie”. Program był prezentowany na międzynarodowej konferencji podsumowującej cały projekt i znajduje się w publikacji programów szkoleniowych.

Opis, nawet krótki, działalności Towarzystwa nie byłby pełny, gdyby została pominięta współpraca z Ośrodkiem Czytelnictwa Chorych i Niepełnosprawnych w Toruniu. Działający od 1984 roku Ośrodek zawsze stanowił dla nas wzór godny naśladowania, a rady i wsparcie, jakich udzielali nam **Franciszek Czajkowski**, **Maria Skarżyńska** i pozostali pracownicy, są nie do przecenienia.

Od września 2009 roku w siedzibie Polskiego Towarzystwa Biblioterapeutycznego, czyli w Państwowym Pomaturalnym Studium Kształcenia Animatorów Kultury i Bibliotekarzy we Wrocławiu, funkcjonuje **Gabinet Biblioterapeutyczny im. Ireny Boreckiej**. Prowadzone są w nim zajęcia biblioterapeutyczne i zebrania Towarzystwa. W listopadzie 2009 roku gabinet odwiedziły dwie grupy uczestników kursu doskonalącego „Biblioterapia szansą rozwoju zawodowego nauczycieli województwa lubuskiego” (60 osób).

W planach Towarzystwa jest stałe poszerzanie działalności, propagowanie biblioterapii, kształcenie w tym zakresie oraz zorganizowanie jesienią 2012 roku konferencji metodycznej z okazji piętnastolecia istnienia PTB. Przed członkami Towarzystwa jest jeszcze wiele do zrobienia.

Nawlekanie naszyjnika trwa...